

**BO‘LAJAK TASVIRIY SAN’AT O‘QITUVCHILARINI
HAYKALTAROSHLIK ORQALI KASBIY KOMETENSIYASINI
RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-PEDAGOGIK ASOSLARI**

Panayeva Maloxat Muminovna - Urganch davlat pedagogika instituti
“San’atshunoslik” kafedraasi o‘qituvchisi

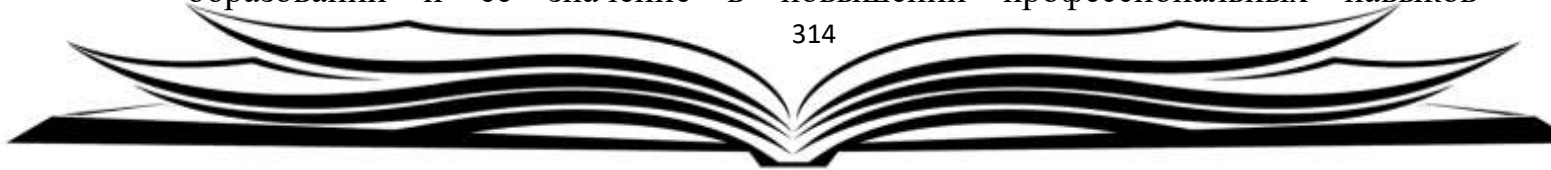
Rajabboyeva Ra’noxon G‘ayrat qizi - Urganch davlat pedagogika instituti
“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” yo‘nalishi 1-kurs talabasi

Saparboyeva Nilufar Davronbek qizi - Urganch davlat pedagogika instituti
“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” yo‘nalishi 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarining haykaltaroshlik orqali kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishning ilmiy-pedagogik asoslarini o‘rganadi. Maqolada kompetensiyaning texnik, pedagogik, ijodiy va ma’naviy komponentlari tahlil qilinadi, haykaltaroshlikning san’at ta’limidagi o‘rni va uning o‘qituvchilarning kasbiy malakalarini oshirishdagi roli ko‘rsatiladi. Haykaltaroshlik pedagogikasining amaliy metodlari, innovatsion yondashuvlar va zamonaviy texnologiyalarni o‘quv jarayoniga joriy etishning ahamiyati muhokama qilinadi. Maqolada o‘qituvchilarni haykaltaroshlik orqali pedagogik va ijodiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan ilmiy-tadqiqot asoslari, amaliyotlar va tavsiyalar taqdim etiladi. Ushbu ish, san’at o‘qituvchilarini tayyorlashda haykaltaroshlikning ilmiy-pedagogik metodlarini joriy etishning samaradorligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilari, haykaltaroshlik, kasbiy kompetensiya, pedagogik kompetensiya, ijodiy fikrlash, san’at ta’limi, innovatsion metodlar, pedagogik yondashuvlar, estetik tafakkur, ta’lim metodikasi, san’at pedagogikasi.

Аннотация: Данная статья посвящена изучению научно-педагогических основ развития профессиональной компетентности будущих учителей изобразительного искусства через скульптуру. В статье анализируются технические, педагогические, творческие и нравственные компоненты компетентности, рассматривается роль скульптуры в художественном образовании и её значение в повышении профессиональных навыков

преподавателей. Обсуждается важность внедрения в учебный процесс практических методов скульптурной педагогики, инновационных подходов и современных технологий. В статье представлены научно-исследовательские основы, практики и рекомендации, направленные на развитие педагогических и творческих навыков учителей через скульптуру. Данная работа демонстрирует эффективность внедрения научно-педагогических методов скульптуры в подготовку преподавателей искусства.

Ключевые слова: будущие учителя изобразительного искусства, скульптура, профессиональная компетентность, педагогическая компетентность, творческое мышление, художественное образование, инновационные методы, педагогические подходы, эстетическое мышление, методика преподавания, педагогика искусства.

Annotation: This article explores the scientific and pedagogical foundations of developing the professional competence of future fine arts teachers through sculpture. The article analyzes the technical, pedagogical, creative, and moral components of competence, highlighting the role of sculpture in art education and its significance in enhancing teachers' professional skills. The importance of incorporating practical methods of sculpture pedagogy, innovative approaches, and modern technologies into the educational process is discussed. The article presents research-based foundations, practices, and recommendations aimed at developing teachers' pedagogical and creative skills through sculpture. This study demonstrates the effectiveness of integrating scientific and pedagogical methods of sculpture in the training of art educators.

Keywords: future fine arts teachers, sculpture, professional competence, pedagogical competence, creative thinking, art education, innovative methods, pedagogical approaches, aesthetic thinking, teaching methodology, art pedagogy.

“**Kompetensiya**”- bu ma'lum bir sohada bilim va tajribaga ega bo'lish, hamda shu sohada to'g'ri, samarali va mas'uliyatli harakat qilish qobiliyati deganidir.

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini haykaltaroshlik orqali kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish ilmiy-pedagogik asoslari va mazmuni, san'at ta'limi va uning metodikasi sohasida keng o'rganilayotgan mavzudir. Bu jarayon, o'qituvchilarni nafaqat san'at asarlarini yaratish, balki san'at pedagogikasi sohasida ham to'liq tayyorlashga qaratilgan.

Haykaltaroshlik ta'limi jarayoni bo'lajak o'qituvchilarning estetik tafakkuri, ijodiy yondashuvi va baravar holda metodik kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu ta'lim sohasida o'rgatishnigina emas, balki tahliliy fikrlash, o'quvchilar bilan individual ishlash va ularning ichki potensialini ochib berish kabi muhim ko'nikmalarni ham shakllantiradi.

Bundan tashqari, haykaltaroshlik orqali kasbiy o'z-o'zini anglash, san'atga bo'lgan daxldorlik hissini kuchaytirish va madaniy-estetik qadriyatlarni tarbiyalash imkoniyati yuzaga keladi. Aynan shu jihatlar orqali bo'lajak o'qituvchilar nafaqat bilimli mutaxassis, balki o'z kasbiga mas'uliyat bilan yondashadigan ijodkor shaxs sifatida shakllanadi.

Kasbiy kompetensiya-bu insonning muayyan kasb doirasida muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka va shaxsiy fazilatlarining majmuasidir.

Kasbiy kompetensiya, o'qituvchining bilim, ko'nikma va malakalarini nazarda tutadi. Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchisi uchun kompetensiya faqatgina texnik san'at qobiliyatlarini emas, balki pedagogik yondashuvni, o'quvchilarga san'atni yetkazish usullarini ham o'z ichiga oladi. Kompetensiyaning tarkibiy qismlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Texnik ko'nikmalar (haykaltaroshlik, rassomlik, grafika va boshqalar);

Pedagogik ko'nikmalar (ta'lim metodlari, o'quvchilarga yondashuv);

Ijodiy ko'nikmalar (yangi g'oyalarni yaratish, san'at asarlarini o'ylab topish);

Kasbiy ma'naviy fazilatlar (o'qituvchi sifatida o'quvchilarga o'rnak bo'lish).

Haykaltaroshlik san'ati o'qituvchining kasbiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Bu san'at turi nafaqat texnik malakalarni oshirish, balki o'quvchilarga san'atni qanday tushunish va ularga ta'lim berishning yangi metodlarini yaratishda ham yordam beradi. Haykaltaroshlik orqali o'qituvchi quyidagi kompetensiyalarni rivojlantirishi mumkin:

Ijodiy fikrlash: Haykaltaroshlik asarlarini yaratish jarayonida o'qituvchi yangi g'oyalarni amalga oshirishga, o'z ijodiy potensialini ro'yobga chiqarishga o'rgatiladi. Haykaltaroshlik o'qituvchisi o'quvchilarga san'atni sevishga va ijodiy yondashuvni rivojlantirishga yordam beradi. O'quvchilarning motivatsiyasi ularning tasviriy san'atni o'rganishga qiziqishini oshiradi, bu esa o'z navbatida ular tomonidan bajarilayotgan ishlarning sifatini ham yaxshilaydi. Shuningdek, o'quvchilarning o'zlashtirgan bilimlarini amaliyotga tatbiq qilishda haykaltaroshlik ularning o'zgaruvchan fikr va idrokini rivojlantirishga imkon beradi.

Texnik malaka: Haykaltaroshlikda ishlash uchun zarur bo'lgan vositalar, materiallar va usullarni chuqur o'rganish. O'qituvchilarni nafaqat texnik san'at malakalariga, balki pedagogik metodlarga ham tayyorlash zarur. Pedagogik tayyorgarlik jarayonida o'qituvchilarga o'quvchilarning ehtiyojlariga moslashish, ularning ijodiy fikrini rivojlantirish, va san'atni anglashga qiziqtirish maqsadida turli usullarni qo'llash o'rgatiladi. Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilari uchun bunday tayyorgarlik pedagogik yondashuvlar, ilmiy tahlil, muloqot va ijodiy fikrni rivojlantirishga asoslangan bo'lishi kerak.

Estetik tafakkur: Haykaltaroshlik orqali tasviriy san'atning estetikasini anglash, san'at asarlarining ichki mazmunini tushunish va o'quvchilarga shu haqida ma'lumot berish.

Pedagogik ko'nikmalar: O'qituvchi haykaltaroshlikni o'quvchilarga tushunarli tarzda, kreativ usullarda yetkazish imkoniyatiga ega bo'ladi. Hususan, zamonaviy pedagogik texnologiyalar haykaltaroshlikning o'qitish jarayoniga ta'sirini kuchaytiradi. 3D modellashtirish, raqamli san'at va boshqa zamonaviy vositalar yordamida o'quvchilarni haykaltaroshlikni yaratish va tushunish jarayoniga kengroq jalb qilish mumkin. Bu texnologiyalar o'quvchilarga an'anaviy usullarni rivojlantirish bilan birga, yangicha va ijodiy yondashuvlarni o'zlashtirish imkonini yaratadi. Haykaltaroshlikda innovatsion texnologiyalarning o'zni o'qituvchilarning metodik yondashuvlarini yangilashga, o'quvchilarni san'atni yanada yaxshi tushunishga yordam beradi.

Haykaltaroshlik pedagogikasi o'qituvchining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Bu pedagogika san'at ta'limi metodikasini o'z ichiga oladi va o'quvchilarni haykaltaroshlikni o'rganishga tayyorlash uchun muayyan yondashuvlarni tavsiya qiladi. Bunday metodlar orasida:

Amaliy mashg'ulotlar: O'quvchilarni haykaltaroshlikni yaratish jarayoniga jalb qilish, ularning ijodiy fikrini rivojlantirish.

Teorik bilimlar: Haykaltaroshlik tarixi, materiallar, texnikalar va usullar haqida o'quvchilarga chuqur bilim berish.

Tanqidiy tahlil: O'quvchilarga san'at asarlarini tahlil qilish, baholash va o'z ijodiy ishlarini o'rganish imkoniyatini yaratish.

Haykaltaroshlik ta'limi bo'yicha bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda quyidagi asosiy elementlar muhimdir:

San'at va pedagogika integratsiyasi: O'qituvchi san'atning estetik qiyofasini tushunib, pedagogik vazifalarni bajarish orqali o'quvchilarni san'atni sevishga o'rgatadi.

Amaliyot tajriba: Haykaltaroshlik bo'yicha o'qituvchilarni tajriba asosida o'rgatish, ularga o'quvchilarni rag'batlantirish uchun o'quv metodlarini ishlab chiqish. Bu jarayonda real sharoitda mashg'ulotlar o'tkazish, turli yoshdagi o'quvchilar bilan ishlash, sinfdagi pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish hamda muammoli holatlarni hal qilish ko'nikmalari shakllantiriladi. Shu bilan birga, amaliyot davomida bo'lajak o'qituvchilar o'z ijodiy ishlanmalarini taqdim etish, san'at asarlarini metodik tahlil qilish va ularni dars jarayoniga integratsiya qilish bo'yicha tajriba orttiradilar. Bu esa ularning nafaqat kasbiy mahoratini, balki mustaqil ijodiy fikrlash va muammolarga innovatsion yechim topish qobiliyatini ham rivojlantiradi.

Innovatsion yondashuvlar: Zamonaviy texnologiyalar va metodlarni san'at ta'limiga joriy etish, o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini oshirish.

Haykaltaroshlik orqali kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishning ilmiy-pedagogik asoslari ko'plab tadqiqotlar va ilmiy nazariyalar orqali shakllangan. Ba'zi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'qituvchilarni haykaltaroshlik orqali tayyorlashda ijodiy jarayonlar va o'z-o'zini tahlil qilish qobiliyati muhim ahamiyatga ega. Bu jarayonlar o'qituvchilarga o'quvchilarga san'atni o'rgatishda o'z uslublarini yaratishga imkon beradi.

Shuningdek, haykaltaroshlik pedagogikasida o'ziga xos psixologik va didaktik yondashuvlar ham muhim o'rin egallaydi. O'qituvchi nafaqat san'at asarini yaratish jarayonini o'rgatishi, balki har bir o'quvchining individual qobiliyati, dunyoqarashi va qiziqishlarini inobatga olib, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim metodlarini qo'llashi zarur. Bu esa dars jarayonida o'zaro muloqot, motivatsiya, baholash hamda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish orqali amalga oshiriladi.

Xulosa bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining haykaltaroshlik orqali kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish ilmiy-pedagogik asoslarda chuqur o'rganilgan va uning samaradorligi o'qituvchilarning ijodiy va pedagogik ko'nikmalarini oshirishga yordam beradi. Bu yondashuv, o'quvchilarga san'atni to'g'ri va samarali yetkazishda, o'qituvchilarga esa o'z pedagogik usullarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalarning qo'llanilishi, haykaltaroshlik san'ati ta'limiga yangicha yondashuvlar kiritish, o'qituvchilarni innovatsion metodlar bilan ta'minlashga yordam beradi.

Ta'lim jarayoniga interaktiv metodlar, zamonaviy AKT vositalari va vizual resurslarni tatbiq etish haykaltaroshlik darslarini yanada samarali, qiziqarli va ta'sirchan qiladi. Shu bilan birga, ko'rgazmalar, ochiq darslar va amaliy ko'nikmalar orqali o'qituvchilar o'z ustozlik salohiyatini namoyon qilishlari va kasbiy rivojlanishlarida barqarorlikka erishishlari mumkin.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Qodirov, A. San'at ta'limining nazariy asoslari. Toshkent: O'zbekiston Respublikasining Ta'lim vazirligi, 2013
2. Burtsev, M. S. San'at ta'limida innovatsion yondashuvlar. Moskva: Akademiya, 2009
3. Suyunova, L. A. Tasviriy san'at o'qituvchisining kasbiy rivojlanishi: metodik va amaliy yondashuvlar. Toshkent: O'qituvchi, 2011
4. Yunusova, N. Haykaltaroshlik pedagogikasi. Toshkent: Ta'lim, 2014
5. Gorbunova, T. P. Haykaltaroshlik san'ati va uning pedagogik roli. Moskva: Prosveshchenie, 2016
6. O'rikov, M. B. Tasviriy san'at o'qituvchilarini tayyorlashda yangi pedagogik yondashuvlar. Toshkent: O'zbekiston fan va ta'lim akademiyasi, 2018
7. Rustamovna, A. N., Muminovna, P. M. (2024). HAYKALTAROSHLIK SAN'ATINING UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA O'QUVCHILARNI DEKORATIV YONDASHUVI. *PROSPECTS AND MAIN TRENDS IN MODERN SCIENCE*, 1(12), 128-131.
8. Panayeva, M. M. (2025). OLIY TA'LIM TIZIMIDA HAYKALTAROSHLIK FANINI O'QITISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 8(1), 138-142.

Research Science and
Innovation House

